

antiga. He de creure, doncs, que la *é* tancada només era la del cat. occid., si bé estesa des d'allí a les zones del centre del Princ.: no sols perquè aquestes tenen amb la Conca un comerç, menys actiu, sinó que també coincidia amb la *é* tancada dels mots vius *trem*p, *trém*-*pa* (present del verb provinent de TÈMPERARE, TÈMPÈRO), en els quals la *é* tancada és regular i comuna a tots els parlars del català.

Gentilici. Aquest es presenta també amb una forma ben singular: *trem*polins: així Casac. a Sort (a. 1920), Griera a Trem p mateix (ALCat), i jo ho he comprovat oint-ho a molts a tot el Pallars. Quasi es pot dir que és un cas únic de sufix ètnic *-oli*; si llevem el cas de *Xertolins* de *Xert* a l'alt Maestrat, que pot tenir una explicació peculiar, si parteix d'una base **Xer*-*to* amb la *-o* que allí corresponia al substrat mossàrab (que engendra conservacions i ultracorreccions com *Fornos* 'forns', d'on *Fórnols* o *Pàndo(s)*) (veg. infra, l'art. *Xert/Xerta*).

MENCIONS ANT. 839, Acta C. SdUrg.: «paroch. 20 Sancte Marie ad TRIMPLIO» (id. en la còpia del S. XII, manca en el *Capbreu*, ed. PPujol, n.º 287). Després no n'hi ha cap notícia fins 250 anys més tard. Notable silenci.

1079: «Ego Raimundus Paliarensis Comes --- cum 25 uxore mea, Valença comitissa --- donatores sumus ecclesiae --- Sanctae Mariae quae est sita in territ. jamdicti comit., in loco vocitato *Trem*p, aliquid de alodio nostro: et jamdicta ecclesia fuit olim a paganis destructa, et modo avidi sumus hereditare illam de 30 nostro ---; et --- castro *Tenrui* --- et jungit se in termino castris *Talarni* ---» (MarcaH., § 212.10); 1109: «Ego Ellosa comitissa --- Paliarensi --- dono Ste. Marie Gerrensia --- et in St. Cipriano de *Salàs* --- ad Ste. Me. *Trem*p ---» li dóna Gurb, Escaló, Unarre, 35 Ribera, Bonestarré ---» (Colhe. Moreau XLIV, 119). Fossà, per raó de cronologia dels personatges, creu que es tracta de dues donacions fetes per comtesses diferents, en pocs anys de diferència.

Creix el lloc, com revela disputa entre senyors. 40

1175: el bisbe Arnau de Preixens estableix domini conjunt sobre la vila de *Trem*p amb el Comte de Pallars (A.C.A., p. p. Lledós, *Hist. de Trem*p, § 4, p. 506; cf. Font Rius, C. d. p.); 1187: «--- Amatus, scriba, *Trem*pensis ---» (MiretS., *Templ.*, p. 135); 1211: 45 *Trem*p, privilegi n.º 2 de l'arx. Mun. de Trem p (Font Rius, C. d. p., p. 660); 1230-57, en cat.: *Trem*p, doc. de la SdUrg. (PPujol, *Docs. Vg.*, p. 13.8); 1242: *Trem*p, doc. d'Orcau (id., ib., § 17, p. 8.21); 1265: *Trem*p (Valls Tab., *Priv. V. d'Aran*, p. 7); 1359: 50 *Trem*p (CoDoACA XII, 72).

1279: un cavaller Arnalt de *Trem*p degué pendre part en la conquesta de Múrcia per Jaume I, car en el *Rept.* castellà se li hi reconeixen propietats (ed. Torres, 249.19). Possible però incert, que prengué nom 55 del de *Trem*p un Guillem de *Trem*s, que figura en la c. de p. de Lledó (Matarranya) l'a. 1210 (Font Rius, § 232).

D'aquestes i altres dades es dedueix la cronologia 60

de la Reconquesta entorn de Trem p. Que degué haver-hi ja posicions avançades dels cristians es dedueix de la fixació d'una parròquia de Sta. Maria «ad *Trimplio*» (doncs, vora Trem p) el 839, probablement efímera; degué haver-hi flux i reflux, amb la destrucció completa per obra dels sarraïns, de què parla el preciós document de 1079, fet que CCandi posa a bell ull, pels anys 1041-9 (*Mi. Hi. Ca.* II, 9). Em sembla que en línies generals deu ser justa l'avaluació que féu Coll Alentorn de la «frontera entre cristians i mahometans, c. l'a. 900: «(massís de Garraf), partió d'aigües entre les Conques de l'Anoia i Cardener, i les del Gaià i el Segre, i per La Clua, al Nord de *Trem*p, enllaçaria a Aragó amb les serres d'Arbe i de Guara» (conferència de VIII-1976, segons l'extracte revisat per l'autor, en *La Vanguardia* 8-VIII-1976).

Observant el text de les dues mencions més antigues sembla deduir-se que el 838 *Trimplio* no figura com nom d'una població sinó el d'una rodalia, dins la qual s'instal·là, efímerament (o merament es projectà) una parròquia de Santa Maria; 240 anys més tard, ja és un lloc o poblat on es fa algun do a aquella església de Santa Maria; però del conjunt es treu la clara impressió d'un poblat mediocrement conegut, en contrast amb els forts castells immediats: Talarn, Tendrui, Salàs i llurs dependències.

Repetim, extractant, de l'article dedicat a Talarn: «Dans la Conca de Trem p il y a 4 ou 5 noms celtiques se groupant autour de *Talarn*, vieille bourgade fortifié qui était autrefois la chef-lieu de ce petit pays». Grossa importància de Talarn, castell fort, en els temps revolts de l'E. Mj.; però després Trem p, població de plana oberta i més fèrtil, i arran de la gran via de comunicació, se li superposaria quan milloraren els temps i la producció del país. Tinguem present que Talarn s'aixeca dalt d'un fort serrat, damunt mateix de Trem p, 2 k. al Nord. El caràcter més recent de la importància de Trem p té encara un reflex eloqüent en la grandària de llurs termes municipals: extens el de Talarn, cap al Nord i Ponent, circuit esquistat el de Trem p.

Foren en va les gestions de la seva gent per ampliar-lo i pressions polítiques ho han impedit (el liberalisme de Trem p flour mal mirat). De l'article d'En Vallverdú sobre llur creixença en els Ss. XIV-XV: una quarantena de focs a Talarn; entorn del 1500, Talarn augmenta i Trem p encara minva; als 1700, segurament a causa de la defensa de la causa catalana per part de Trem p, Talarn és afavorit per Felip V amb la capitalitat del corregiment, del qual ja abans havia estat la capital, a l'E. Mj. En aquells segles hem trobat una bona dotzena de mencions de Talarn, en contrast amb el nombre migrat, data tardana, qualitat modestíssima, que a despit de pertinaces recerques, hem pogut donar de Trem p.

ETIM. Problema ardu i obscur, a penes se n'ha escrit res: Meyer-Lübke (*BDC* XI, 27) posa *Trimplio* de l'Acta de 839 entre els «noms obscurs», sense dir-